

Isabel tuleb veel tagasi!

Too Isabel, kellest käib jutt, ei ole mingi seebiooperi kangelanna, vaid septembri keskel USA idarannikul möllanud orkaan. Miljonid ameeriklased loodavad, et Isabel ei tule enam kunagi tagasi.

Asjatu lootus: kui mitte kuue, siis 12 aasta pärast on samanimeline keeristorm Atlandil vast jälle platsis.

Kes ristib orkaane?

Ana, Bill, Claudette, Danny, Erika, Fabian, Grace, Henri, Isabel ja Juan – kõlab kui klassiõpilaste nimekiri. Tegelikult on see tänavu Kariibi mere ning Atlandi ookeani kandis tegutsenud troopiliste tormide ja orkaanide nimekiri.

Meie laiustel tavaliselt tormidele nimesid ei panda, küll aga nende lõunapoolsematele sügüvendadele-õdedele. Troopilise tormi puhul peab selleks tuule kiirus ületama 18 m/s, orkaaniks aga tituleeritakse tsükloneid, kus iilid ületavad 33 m/s ehk 118 km/h. Eeltoodud nimekirjas oli orkaane viis, tuntumaks sai USA-d rünnanud Isabel.

Troopikas sündinud tsükloneid ehk suuri keeristorme kutsutakse Atlandil orkaanideks, Vaiksel ookeanil taifuunideks, Austraalia rannikul

willy-willydeks, India ookeanil lihtsalt tsükloneiks.

Nimesid pannakse ohtlikumatele tormidele seetõttu, et neid oleks kergem kasutada ning meedia kaudu inimesi hoiatada. Palju lihtsam on teatada: "Ivan (või Helene) läheneb!", kui "Läheneb orkaan, mille keskpunkti koordinaadid eile olid...".

Nimed peavad olema ka lühikesed ja meelde jäävad. XVI sajandil said orkaanid nime pühakute järgi, kelle nimepäeval torm möllas (näiteks San Mateo 21.09.1575). Sadakonna aasta eest sai orkaanide ristiisana kuulsaks Austraalia ilmaennustaja Clement Wragge. Algu nime tas ta torme antiikkangelaste, hiljem talle ebameeldivate poliitikategelaste järgi ("tüliskad, tarbetud, hulguvad sihitult ringi!").

Teise ilmasõja ajal pandi orkaanidele ainult naise või *girlfriendi* nimesid. Oli ka erandeid – näiteks president Harry Trumani visiidi ajal Floridasse külastas osariiki ka Harry nimeline torm (ja kohe pärast seda eriti vinge orkaan Bess – ilmselt ristitud esileedi auks).

Sõja järel pandi orkaanid Atlandil tähestikuliselt ritta, A-st Z-ini, kõik endiselt naise-

nimedega. Tava muutus alles 1978, kui feministide proteste arvestades tehti uued nimekirjad, kus suurtormid olid juba vaheldumisi erisoolised. Atlandi ookeanil korduvad sellised nimekirjad iga kuue aasta tagant.

Tuleval aastal tuleb seal kandis esimeseks ebameeldivaks külaliseks merelt Alex, seejärel Bonnie, Charley jt.

Teistel ookeanidel on kasutusel teistsugused nimestikud. Tänavu möllasid Vaikse ookeani idaosas näiteks Andres, Blanca, Carlos. Kunagi ilmuvad areenile ka Bill, Hillary, Monica, kuigi tuhandeid kilomeetreid üksteisest eemal ning eri aegadel.

Vaikse ookeani lääneosas ning Lõuna-Aasia meredel on tavaks saanud ristida taifuune loomade, lindude ja muude kõigvõimalike nimedega. Viimastel aastatel võis sealkandis kohata torme Xangsane (lao keeles elevant), Koni (korea k luik),

Filipiine võib aga varsti mäterdama tulla Malakas (mõnigi kohalikus keeles tugev, võimas).

Kuuldes, et meie meeste jaht Lennuk ületab ka Arafura merd Paapua Uus-Guinea lähedal, mõtlesin tahtmatult võimalusele, et neid võinuks

rünnata Kama-nimeline torm. Kannab ju iga viieteistkümnes orkaan tolles ilmajaos seda eestipärast nime. Võib ette kujutada pealkirju kodumaistes lehtedes: "Kama Kama vastu!" või "Kama tulek ei ohustanudki Lennukit!" jne.

Õnneks oli Neptun (või mõni muu kohalik tegija) meie meremeeste vastu armulik. Vaiksel ookeanil sageli seilajad võivad samuti kohata kenalt kõlavate nimedega keeristorme, nagu Peni, Isa või Ila.

Alicia on prügikastis

Palju pahandust teinud orkaanid või taifuunid kustutatakse karistuseks alatiseks nimestikest. Lisaks USA-d rünnanud Andrew'le (majanduslik kahju üle 22 miljardi dollari) ei kollita Mehhiko lahe äärsed maid enam iialgi Alicia, Gilbert, Hugo jt. Nad on nüüd pensionärid, täpsemalt kliimaloo prügikastis.

Mitchi asemel, mis tõi 1998. aastal surma 11 000 inimesele Kesk-Ameerikas, on 2004. aastal ilma tegemas Matthew. Ju hul muidugi, kui tuleval aastal on sügiseni üldse möllamas käinud kolmteist orkaani.